

บทที่ 7

สรุปการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปการวิจัย

ในการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบในสัญญาระหว่างส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจไทยและบริษัทเอกชนต่างประเทศของภาครัฐบาล โดยแบ่งแยกการศึกษาออกเป็นความรับผิดชอบในสัญญาที่ตกอยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติกฎหมายภายในของรัฐและความรับผิดชอบในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม สามารถสรุปผลของการศึกษาปัญหาความรับผิดชอบในสัญญาของภาครัฐบาลซึ่งเกิดจากกรณี การผิดสัญญาหรือไม่ปฏิบัติตามสัญญาได้ในลักษณะดังนี้คือ

1. ความรับผิดชอบในสัญญาโดยทั่วไประหว่างส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจและบริษัทเอกชนต่างประเทศที่ตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายภายในของรัฐ สัญญาที่ตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายภายในดังเช่นสัญญาเกี่ยวกับการจัดซื้อ สัญญาว่าจ้าง สัญญาเงินกู้ ความรับผิดชอบในสัญญาจากการผิดสัญญาหรือการไม่ปฏิบัติตามสัญญาจะเป็นความรับผิด (liability) ตามบทบัญญัติกฎหมายภายในที่นำมาบังคับใช้ในสัญญา ความรับผิดในชั้นนี้จะอยู่ในขอบเขตความรับผิดจากการผิดสัญญาหรือการไม่ปฏิบัติตามสัญญาตามที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติกฎหมายภายในที่นำมาบังคับใช้ในสัญญา

ความรับผิดชอบในสัญญาจากการผิดสัญญาหรือการไม่ปฏิบัติตามสัญญาจะไม่ทำให้คู่สัญญาภาครัฐบาลมีความรับผิดชอบระหว่างประเทศ (international responsibility) เว้นเสียแต่ว่าคู่สัญญาภาครัฐบาลจะไต่กระทำการอันเกี่ยวกับสัญญาในลักษณะที่เป็นการละเมิดในกฎหมายระหว่างประเทศ (international delict) ซึ่งจะได้แก่การกระทำต่าง ๆ อันทำให้เกิดความเสียหายแก่คนต่างชาติ ดังเช่น การปฏิเสธต่อความซื่อสัตย์ การกระทำผิดกฎหมายระหว่างประเทศในลักษณะอื่น ๆ ของรัฐที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่คนต่างชาติ ความรับผิดชอบระหว่างประเทศของภาครัฐบาลในสัญญาเหล่านี้มิได้เกิดจากการผิดสัญญาหรือการไม่ปฏิบัติตามสัญญาแต่เกิดจากการกระทำละเมิดของรัฐที่มีต่อคนต่างชาติ คือ

เป็นการกระทำอันมีลักษณะละเมิดระหว่างประเทศ¹ คู่สัญญาภาคีรัฐบาลจะมีความรับผิดชอบระหว่างประเทศ เนื่องจากการทำละเมิดระหว่างประเทศเช่นนี้ถือเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งทำให้รัฐผู้กระทำผิดต้องมีความรับผิดชอบโดยถือเป็นการรับผิดชอบต่อรัฐ (state responsibility)

หลักกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐนั้นเป็นหลักกฎหมายที่มีเพื่อทำให้สมดุลระหว่างสิทธิขั้นพื้นฐานของรัฐสองประการ คือ (1) สิทธิของรัฐที่ใช้อำนาจในกระบวนการยุติธรรมเหนือดินแดนรัฐโดยอิสระโดยไม่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐใด (2) สิทธิของรัฐที่จะให้ความคุ้มครองคนต่างชาติของรัฐในต่างประเทศ ดังนั้นในกรณีที่คู่สัญญาภาคีรัฐบาลกระทำการอันถือเป็นการกระทำผิดกฎหมายระหว่างประเทศอันทำให้เกิดความเสียหายแก่คนต่างชาติหรือทรัพย์สินของคนต่างชาติ คู่สัญญาภาคีรัฐบาลจึงจำต้องมีความรับผิดชอบต่อรัฐ

ในการศึกษาปัญหาการกระทำที่ดีถือว่าเป็นความผิดตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งทำให้คู่สัญญาฝ่ายรัฐมีความรับผิดชอบต่อรัฐโดยเนื่องจากละเมิดในกฎหมายระหว่างประเทศนั้น ผู้เขียนเสนอข้อคิดเห็นโดยยกตัวอย่างจากหลักกฎหมายปิดปาก (estoppel) และหลักการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต (abuse of rights)

ในกรณีการกระทำที่ดีถือว่าเป็นการละเมิดในหลักกฎหมายปิดปาก (estoppel) ซึ่งถือเป็นหลักกฎหมายทั่วไปในหลักกฎหมายระหว่างประเทศนั้น อาจเกิดขึ้นจากการที่คู่สัญญาฝ่ายรัฐซึ่งได้ทำสัญญากับเอกชนต่างประเทศและได้รับประโยชน์จากสัญญาดังกล่าวแล้วในเวลาต่อมาคู่สัญญาฝ่ายรัฐจะปฏิเสธไม่ยอมปฏิบัติตามข้อตกลงต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในสัญญา

---

¹ ข้อคิดเห็นเช่นนี้ปรากฏใน *Historique de l' Oeuvre Accomplie Jusqu' ici en ce qui concern la Codification du Sujet de la Resonsabilité Internationale des Etats, (Rapport presente à la CDI, Doc. A/CN. 4/217 et Add. 1, Annuaire de CDI, 1969 : II, pp. 419 - 554*

คู่สัญญาฝ่ายรัฐย่อมจะถูกปิดปากโดยกฎหมายมิให้ยกข้ออ้างถึงความไม่สมบูรณ์ของสัญญาได้
ไม่ว่าจะโดยสาเหตุประการใดก็ตาม

สำหรับการละเมิดในกฎหมายระหว่างประเทศโดยถือหลักการใช้สิทธิโดยไม่
สุจริต (abuse of rights) นั้น เกิดขึ้นเนื่องจากในกรณีที่คู่สัญญาภาคีรัฐบาลได้ใช้
อำนาจในฐานะรัฐอธิปไตยตราบทบัญญัติกฎหมายประการหนึ่งประการใดอันมีผลบังคับใช้
ในราชอาณาจักรไทยที่จะเป็นการชักขวางการใช้สิทธิที่มีอยู่ของรัฐอื่น โดยบทบัญญัติกฎหมาย
ดังกล่าวนี้ทำให้เกิดความเสียหายแก่คนชาติของรัฐเหล่านั้น การปฏิบัติของคู่สัญญาภาครัฐ
บาลเช่นนี้ย่อมถือเป็นการละเมิดหลักกฎหมายว่าด้วยการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต (abuse of
rights) ในกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งทำให้คู่สัญญาฝ่ายรัฐมีความรับผิดชอบโดย
เนื่องจากการกระทำดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่คนต่างชาติหรือทรัพย์สินของคน
ต่างชาติ

2. ความรับผิดชอบต่อคู่สัญญาสัมปทานปิโตรเลียม

สัญญาสัมปทานปิโตรเลียมซึ่งเป็นการทำสัญญาที่อาจจะกล่าวได้ว่า เป็นการ
ทำสัญญาในลักษณะใช้อำนาจอธิปไตย (contrat jure imperii) ของคู่สัญญาฝ่ายรัฐ
โดยในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมได้ให้ข้อตกลงกับ
บริษัทต่างประเทศผู้รับสัมปทานว่าจะไม่ทำการแก้ไขแต่ฝ่ายเดียวเกี่ยวกับประโยชน์ สิทธิ
และหน้าที่ของผู้รับสัมปทานตลอดอายุของสัญญา ซึ่งในกรณีนี้จึงเป็นการให้การรับรองโดย
รัฐว่า รัฐจำกัดสิทธิของรัฐในฐานะรัฐอธิปไตยที่จะนำบทบัญญัติกฎหมายใดที่เกี่ยวกับกำหนด
ดังกล่าว ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขไปจากเดิมมาบังคับใช้กับผู้รับสัมปทาน เพราะการบังคับ
ใช้จะมีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับประโยชน์ สิทธิ และหน้าที่ของผู้รับสัมปทานได้ ข้อ
กำหนดนี้จึงมีผลทำให้สัญญานี้มีลักษณะเป็นการกระทำโดยใช้อำนาจอธิปไตย (acta
imperii) สัญญาที่เป็นการทำสัญญาในลักษณะการใช้อำนาจอธิปไตย (contrat
jure imperii) นี้จะได้รับความคุ้มครองตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยความ

คุ้มกันของรัฐ (state immunity) จากอำนาจศาลของรัฐต่างประเทศ²
 นอกไปจากนี้จากข้อกำหนดกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในสัญญาอันได้แก่ บทบัญญัติ
 กฎหมายไทยและหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ในการนำบทบัญญัติกฎหมายไทยและหลัก
 กฎหมายระหว่างประเทศมาบังคับใช้ในสัญญาว่าได้มีการปฏิบัติตามสัญญาหรือไม่ อนุญาโต
 ตูลาการผู้วินิจฉัยกรณีพิพาทย่อมจะนำบทบัญญัติกฎหมายไทยและหลักกฎหมายระหว่างประเทศ
 มาบังคับใช้ในการวินิจฉัยเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญา ถ้าหากว่าจะมีการนำบทบัญญัติ
 กฎหมายไทยมาบังคับใช้ในสัญญาร่วมกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ บทบัญญัติกฎหมายที่นำ
 มาบังคับใช้ย่อมจะต้องไม่ขัดแย้งกับกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเนื่องจากเป็นที่ยอมรับกัน
 โดยทั่วไปในกฎหมายระหว่างประเทศ บทบัญญัติกฎหมายภายในของรัฐที่นำมาบังคับใช้ใน
 การวินิจฉัยกรณีพิพาทจากสัญญาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐย่อมจะต้องไม่ขัดแย้งกับหลัก
 กฎหมายระหว่างประเทศ หรือ ถ้าหากว่าการวินิจฉัยกรณีพิพาทจากการผิดสัญญาหรือการ
 ไม่ปฏิบัติตามสัญญานั้น อนุญาโตตุลาการนำหลักกฎหมายระหว่างประเทศมาบังคับใช้ในการ
 ระบุข้อพิพาทจากการผิดสัญญาหรือการไม่ปฏิบัติตามสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมของคู่สัญญา
 ภาครัฐบาลนั้นย่อมจะเป็นการวินิจฉัยโดยหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่นำมาบังคับใช้ใน
 สัญญาค้ำย ค้ำยเหตุนี้ ถ้าหากว่าการผิดสัญญาหรือการไม่ปฏิบัติตามสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม
 นั้นถือเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่นำมาบังคับใช้ในสัญญา
 ความรับผิดชอบในสัญญาย่อมเป็นความรับผิดชอบตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่นำมา
 บังคับใช้กับสิทธิและหน้าที่ในสัญญาระหว่างคู่สัญญา คู่สัญญาฝ่ายรัฐจึงอาจมีความรับผิดชอบ

²ความคุ้มกันของรัฐจากอำนาจศาล แบ่งออกเป็น

1. ความคุ้มกันจากการฟ้องคดี ได้แก่สิทธิของรัฐในอันที่จะไม่ต้องมาปรากฏ
 ตัวในศาลของประเทศอื่น ไม่ว่าในฐานะใด ๆ เช่นเป็นพยานหรือจำเลย หรืออีกนัยหนึ่ง
 เป็นสิทธิที่จะไม่ต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจศาลของประเทศอื่น
2. ความคุ้มกันจากการบังคับคดี ได้แก่สิทธิของรัฐในอันที่จะไม่ต้องถูกบังคับ
 ให้ปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลของรัฐอื่น

(วาทิน อีรเวชญาณ, วารสารสารานุกรม ปีที่ 33 (10 กุมภาพันธ์ 2526) : หน้า 309

ในระหว่างประเทศจากหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่นำมาบังคับใช้ในสัญญาสัมปทาน
ปิโตรเลียม

ในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมนี้สัญญาฝ่ายรัฐจะสามารถใช้อำนาจในฐานะรัฐ
อธิปไตยทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงแต่ฝ่ายเดียวเกี่ยวกับประโยชน์ สิทธิ และหน้าที่ของผู้รับ
สัมปทานฝ่ายบริษัทเอกชนต่างประเทศใดหรือไม่นั้น ในการพิจารณาปัญหาดังกล่าวนี้ย่อมจะ
เกี่ยวเนื่องกับข้อกำหนดหน้าที่ของสัญญาฝ่ายรัฐบาล ในข้อ 12 "การเคารพต่อข้อกำหนด
ขั้นมูลฐาน" (1) ซึ่งถือได้ว่าเป็นข้อกำหนดที่มีลักษณะเช่นเดียวกับข้อกำหนดให้ความมั่นคง
และข้อกำหนดที่จะไม่เปลี่ยนแปลง (stabilization and intangibility clause)
ในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมโดยทั่วไป ถ้าหากว่าสัญญาฝ่ายรัฐได้ใช้อำนาจอธิปไตย
ทำการเปลี่ยนแปลงแก้ไขแต่ฝ่ายเดียวในข้อกำหนดเช่นนี้ การปฏิบัติของสัญญาฝ่ายรัฐ
ดังกล่าวจะถือเป็นการผิดสัญญาหรือไม่ปฏิบัติตามสัญญาอันทำให้สัญญาฝ่ายรัฐมีความรับผิด
จากการปฏิบัติดังกล่าวใดหรือไม่นั้นย่อมขึ้นกับว่าข้อกำหนดให้ความมั่นคง (stabiliza-
tion clause) นี้เป็นแต่เพียงข้อกำหนดหน้าที่ของสัญญาฝ่ายรัฐประการหนึ่งในสัญญา
หรือข้อกำหนดขั้นมูลฐานข้อ 12 (1) นี้มิได้เป็นแต่เพียงข้อกำหนดหน้าที่ในสัญญาของสัญญา
ภาครัฐบาลเท่านั้น แต่ยังคงเป็นข้อกำหนดการให้ความตกลงที่มีลักษณะเป็นพิเศษโดยเฉพาะ
ในสัญญาซึ่งบังคับโดยหลักกฎหมายระหว่างประเทศ การละเมิดข้อกำหนดดังกล่าวย่อมจะทำให้
ให้สัญญาภาครัฐบาลมีความรับผิดชอบในระดับที่แตกต่างจากการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดอื่น ๆ
ในสัญญาโดยทั่วไปหน้าที่ต่าง ๆ ที่เกิดจากข้อกำหนดเช่นนี้ไม่อาจจะบังคับโดยบทบัญญัติกฎหมาย
ภายในของสัญญาฝ่ายรัฐ การไม่ปฏิบัติตามหน้าที่เหล่านี้ย่อมจะทำให้สัญญาฝ่ายรัฐมีความ
รับผิดชอบโดยถือเป็นการรับผิดชอบของรัฐ³

³Amador, The Changing Law of International Claim, op. cit.,
p. 394.

แม้ว่าการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดให้ความมั่นคง (stabilization clause) นี้จะยังเป็นข้อกำหนดที่มีการโต้แย้งว่า การไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าวจะทำให้คู่สัญญาภาคีรัฐบาลมีความรับผิดชอบในสัญญาจากการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด โดยถือเป็นความรับผิดชอบระหว่างประเทศหรือไม่ จากการวินิจฉัยของอนุญาโตตุลาการในกรณีพิพาทระหว่างคูเวตและบริษัทยูเออีไอเคพีเคเอ็นทีเอช (State of Kuwait V. The American Independent Oil Company) ในปัญหาการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดให้ความมั่นคงนั้น ข้อกำหนดให้ความมั่นคงถือเป็นข้อกำหนดที่มีอำนาจบังคับโดยกฎหมายระหว่างประเทศ⁴ สำหรับผู้เสนอวิทยานิพนธ์ คุณค่าทางกฎหมายของข้อกำหนดให้ความมั่นคง (stabilization clause) นี้มิได้มีฐานะเป็นเพียงข้อกำหนดหน้าที่ประการหนึ่งในสัญญาเท่านั้น แต่ข้อกำหนดดังกล่าวยังถือเป็นข้อกำหนดซึ่งมีฐานะในทางกฎหมายระหว่างประเทศว่าเป็นการให้คำมั่นของรัฐ (state promises) อันถือเป็นการกระทำฝ่ายเดียวของรัฐ (unilateral acts of state) ประเภทหนึ่งซึ่งทำให้สัญญานี้เป็นสัญญาที่เป็นการกระทำในลักษณะใช้อำนาจอธิปไตย ซึ่งจะมีผลผูกมัดในระหว่างประเทศเพราะเหตุว่าการกระทำในลักษณะใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐนี้ รัฐได้รับคุ้มครองตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ดังนั้นการกระทำเช่นนี้ย่อมจะถือเป็นข้อผูกมัดตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และเนื่องจากข้อกำหนดเช่นนี้เองจึงทำให้สัญญาสัมปทานตกอยู่ภายใต้บังคับของหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ในกรณีที่จะมีการวินิจฉัยปัญหาความรับผิดชอบของรัฐอันเกิดจากการละเมิดข้อกำหนดดังกล่าว ในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม

สำหรับปัญหาในกรณีที่คู่สัญญาภาคีรัฐบาลได้อนุมัติสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมให้กับบริษัทเอกชนต่างประเทศเช่นนี้ ถ้าหากว่ารัฐบาลไทยประสงค์จะนำมาตราการโอนเป็นของรัฐ (nationalization) มาบังคับใช้กับบริษัทเอกชนต่างประเทศคู่สัญญาอีกฝ่ายในสัญญา

---

⁴State of Kuwait V. The American Independent Oil Company, ILM (1982), p. 1022.

สัมปทานปิโตรเลียม การนำมาตรการโอนเป็นของรัฐ (nationalization) มาบังคับใช้จะต้องสอดคล้องกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ยังเป็นที่ยอมรับกันอยู่คือ การโอนเป็นของรัฐจะต้องเนื่องมาจากผลประโยชน์ของประเทศ โดยไม่เป็นการเลือกปฏิบัติ และประกอบด้วยการชดใช้ค่าทดแทนในรูปแบบอันเป็นที่ยอมรับในระหว่างประเทศโดยทั่วไป แม้ว่าประเทศกำลังพัฒนาจะมีข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการโอนเป็นของรัฐดังที่ปรากฏในกฎบัตรว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ในทางเศรษฐกิจของรัฐ แต่หลักการตามกฎบัตรดังกล่าวยังไม่ผลบังคับเป็นกฎหมายอันเป็นที่ยอมรับในระหว่างประเทศโดยทั่วไปในขณะนี้ หลักการเกี่ยวกับการโอนเป็นของรัฐของประเทศกำลังพัฒนาตามกฎบัตรนี้อาจจะพัฒนาเป็นหลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศได้ถ้าได้มีการยอมรับปฏิบัติตามและโดยความเชื่อจากประเทศต่าง ๆ โดยทั่วไปว่ามีผลเป็นกฎหมาย

แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมได้มีการทำความตกลงไว้ในข้อ 12 "การเคารพต่อข้อกำหนดขั้นมูลฐาน" (1) นั้นจะมีความหมายว่าข้อกำหนดดังกล่าวมีความหมายเป็นการจำกัดการนำมาตรการโอนเป็นของรัฐมาบังคับใช้ด้วยหรือไม่ สำหรับผู้เขียนแม้ว่าข้อกำหนดข้อ 12 "การเคารพต่อข้อกำหนดขั้นมูลฐาน" (1) นี้จะเป็นข้อกำหนดหน้าที่ในสัญญาที่ยังบังคับโดยหลักกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งการผิดสัญญาหรือการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าวในสัญญาจะทำให้คู่สัญญาภาครัฐบาลมีความรับผิด โดยถือเป็นความรับผิดชอบของรัฐก็จริง แต่ข้อกำหนดที่กล่าวมานี้ไม่ได้กำหนดไว้โดยเฉพาะเจาะจงว่าคู่สัญญาภาครัฐบาลจะไม่นำมาตรการโอนเป็นของรัฐ (nationalization) อันถือเป็นมาตรการที่ชอบด้วยหลักกฎหมายระหว่างประเทศของรัฐอธิปไตยมาบังคับใช้กับเอกชนต่างประเทศในดินแดนรัฐ โดยมีข้อแม้ว่าตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศคือการนำมาตรการโอนเป็นของรัฐมาบังคับใช้จะต้องเป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศอันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ดังนั้นคู่สัญญาภาครัฐบาลจึงมีสิทธิที่จะนำมาตรการโอนเป็นของรัฐมาบังคับใช้กับบริษัทต่างชาติคู่สัญญาอีกฝ่ายใดโดยไม่ถือเป็นการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดข้อ 12 "การเคารพต่อข้อกำหนดขั้นมูลฐาน"

(1) กังจากข้อคิดเห็นของศาสตราจารย์ Paul Reuter อนุญาโตตุลาการในกรณีพิพาท

ระหว่างคูเวตและบริษัทอินทีเพนเค้นทออยส์ (State of Kuwait V. The American)

ในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมนี้ แม้ว่าข้อกำหนดในสัญญา ข้อ 12 (1) (ก) จะถือเป็นข้อกำหนดให้ความมั่นคง (stabilization clause) ซึ่งจะมีผลทำให้คู่สัญญาฝ่ายรัฐไม่อาจจะทำการแก้ไขแต่ฝ่ายเดียวเกี่ยวกับประโยชน์ สิทธิ และหน้าที่ของผู้รับสัมปทานก็ตาม แต่จากข้อ 12 (2) นี้มีผลเป็นข้อกำหนดที่ทำให้คู่สัญญาฝ่ายรัฐมีโอกาสที่จะทำความตกลงใหม่กับบริษัทต่างประเทศได้ โดยข้อกำหนดเช่นนี้ถือเป็นข้อกำหนดให้ทำความตกลงใหม่ (renegotiation clause) อันเป็นที่ยอมรับในระหว่างประเทศ นอกไปจากนี้ ผู้เสนอวิทยานพันธายังมีข้อคิดเห็นว่า ถ้าหากว่าภาวะการที่เปลี่ยนแปลงไปตามที่กำหนดในข้อ 12 (2) นี้ถือได้ว่าเป็นภาวะการที่เปลี่ยนแปลงตามหลัก (Clausula rebus sicstantibus) ในหลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสนธิสัญญาแล้ว คู่สัญญาฝ่ายรัฐย่อมมีสิทธิที่จะขอเพิกถอนสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมตามหลักภาวะการที่เปลี่ยนแปลง ในกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสนธิสัญญาอีกด้วย

ปัญหาประการสุดท้ายที่ทำการพิจารณาเกี่ยวกับความรับผิดชอบในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม คือ พันธกรณีของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับการโอนเป็นของรัฐที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญาหรือความตกลงเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนกับประเทศอื่น ๆ ซึ่งในการศึกษาปัญหานี้ได้นำสนธิสัญญาทางไมตรีและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา (Treaty of Amity and Economic Relations between the Kingdom of Thailand and the United States of America) และความตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่ ไอร์แลนด์เหนือ และรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย (Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and the Northern Ireland and the Government of the Kingdom of Thailand for the Promotion of the Investment of Capital and for the Protection of Investment) มาเป็นตัวอย่างในการศึกษาการละเมิดในพันธกรณีต่าง ๆ ในสนธิสัญญาหรือความตกลงตามที่กล่าวมานั้นอันเกี่ยวกับ

กรณีถ้าหากว่ารัฐบาลไทยละเมิดในพันธกรณีต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ในสนธิสัญญาหรือความตกลงจะมีผลทำให้คู่สัญญาฝ่ายรัฐมีความรับผิดชอบในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม โดยถือเป็นการรับผิดชอบต่อระหว่างประเทศ (international responsibility) จากการไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีในสนธิสัญญาใด

3. ค้ำยันเหตุเนื่องมาจากความรับผิดชอบในสัญญาของภาครัฐบาลในสัญญาระหว่างส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจไทยและบริษัทเอกชนต่างประเทศ ถ้าหากว่าการไม่ปฏิบัติตามสัญญาหรือการผิดสัญญานั้นทำให้คู่สัญญาภาครัฐบาลมีความรับผิดชอบในสัญญาโดยถือเป็นการรับผิดชอบต่อรัฐ (state responsibility) แล้ว การชดเชยค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากความรับผิดชอบต่อระหว่างประเทศ (international responsibility) หวังต้องกระทำโดยรูปแบบของการชดเชยค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากความรับผิดชอบต่อระหว่างประเทศของรัฐที่มีต่อรัฐที่เอกชนต่างประเทศมีสัญชาติ และถ้าหากว่าคู่สัญญาภาครัฐบาลประสงค์จะนำมาตรการโอนเป็นของรัฐมาบังคับใช้กับบริษัทเอกชนต่างประเทศคู่สัญญาอีกฝ่ายในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมแล้วพันธกรณีของคู่สัญญาฝ่ายรัฐก็คือ การชดเชยค่าทดแทนจากการโอนเป็นของรัฐในรูปแบบอันเป็นที่ยอมรับในระหว่างประเทศ หรือ จากพันธกรณีการชดเชยค่าทดแทนจากการโอนเป็นของรัฐที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญา (Treaty) หรือความตกลง (Agreement) เกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างประเทศไทยและต่างประเทศ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหาความรับผิดชอบในสัญญาของภาครัฐบาลอันเกิดจากสัญญา ระหว่างส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจไทยและบริษัทเอกชนต่างประเทศ ซึ่งทำให้ได้ข้อคิดเห็นว่า

(1) การผิดสัญญาโดยภาครัฐบาลในสัญญาโดยทั่วไปที่นำกฎหมายภายในมา บังคับใช้ในสัญญานั้น ความรับผิดชอบในสัญญาจะเป็นไปตามบทบัญญัติกฎหมายภายในที่นำมา บังคับใช้ในสัญญา ความรับผิดชอบระหว่างประเทศของคู่สัญญาภาครัฐบาลในสัญญาดังกล่าว จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อคู่สัญญาภาครัฐบาลได้ปฏิบัติต่อกันต่างชาติในลักษณะที่เป็นการกระทำผิด กฎหมายตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ความรับผิดชอบระหว่างประเทศเช่นนี้จึงเกิดจาก มูลละเมิดระหว่างประเทศ (international delicts) มิใช่เกิดจากมูลความรับผิด ชอบในสัญญา (contractual responsibility)

(2) การผิดสัญญาในสัญญาที่เป็นการกระทำในลักษณะที่เป็นการใช้อำนาจ อธิปไตย (contrat jure imperii) นั้น ความรับผิดชอบในสัญญาถือเป็นความรับ ผิดชอบระหว่างประเทศด้วยเหตุนี้ในการทำสัญญาระหว่างส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจไทย การจะไต่ถามการดำเนินถึงปัญหาความรับผิดชอบระหว่างประเทศอันเกิดจากการผิดสัญญาหรือ ไม่ปฏิบัติตามสัญญากันนี้ คือ

2.1 ความรับผิดชอบระหว่างประเทศจากสัญญาระหว่างภาครัฐบาลและบริษัท เอกชนต่างประเทศ

ในการปฏิบัติตามสัญญากับบริษัทเอกชนต่างประเทศ คู่สัญญาภาครัฐบาล การจะดำเนินถึง

1. หลักกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อกันต่างชาติ (national treatment) หลักกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครอง คนแห่งชาติในดินแดนรัฐต่างประเทศ ดังเช่น หลักการปฏิเสธต่อความยุติธรรม (denial of justice) หลักการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือการกระทำผิดกฎหมายของรัฐ (wrongful or arbitrary state conduct) จะต้องนำมาดำเนินถึง เพื่อมิให้การ ปฏิบัติต่อกันต่างชาติของรัฐเป็นการละเมิดหลักกฎหมายระหว่างประเทศเหล่านี้ อันจะทำให้ คู่สัญญาภาครัฐบาลมีความรับผิดชอบระหว่างประเทศจากสัญญาดังกล่าวได้

2. การใช้อำนาจอธิปไตยในการตราบทบัญญัติกฎหมายภายในของรัฐ

การใช้อำนาจอธิปไตยในการตราบทบัญญัติกฎหมายภายในของรัฐนั้น เป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศว่า รัฐย่อมมีอำนาจสูงสุดเหนือดินแดนรัฐ แต่การนำบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวที่ได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขมาบังคับใช้ในสัญญาอันมีผลทำให้คู่สัญญาภาคีรัฐบาลไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามสัญญาหรือไม่อาจปฏิบัติตามสัญญานั้นจะถือว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศหรือไม่ จะต้องเป็นการพิจารณาว่าการกระทำดังกล่าวนี้จะทำให้เกิดความเสียหายแก่คนต่างชาติหรือทรัพย์สินของคนต่างชาติหรือไม่ หรือโดยหลักกฎหมายระหว่างประเทศอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติดังกล่าวของรัฐ

3. ความรับผิดชอบระหว่างประเทศจากการผิดสัญญา

การผิดสัญญาในสัญญาระหว่างรัฐและเอกชนต่างประเทศที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศจะมีความรับผิดชอบในสัญญาเป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่นำมาบังคับใช้ในสัญญา สัญญาระหว่างรัฐและเอกชนต่างประเทศที่อยู่ในบังคับของกฎหมายระหว่างประเทศจะได้แก่ (1) สัญญาที่กำหนดให้นำกฎหมายระหว่างประเทศมาบังคับใช้ในสัญญา (2) พันธกรณีของคู่สัญญาฝ่ายรัฐในสัญญาระหว่างรัฐและเอกชนต่างประเทศทำให้สัญญานั้นตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศโดยพันธกรณีในสัญญาของคู่สัญญาฝ่ายรัฐนั่นเอง

ในกรณีสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมของไทย จากลักษณะการทำสัญญาทำให้วินิจฉัยได้ว่า สัญญาจะอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ เพราะเนื่องจากข้อกำหนดที่ 12 (1) เป็นการกระทำในลักษณะที่เป็นการใช้อำนาจอธิปไตย (acta imperii) ของรัฐ การผิดสัญญาหรือการไม่ปฏิบัติตามสัญญาโดยข้อกำหนดเช่นนี้อาจทำให้คู่สัญญาภาคีรัฐบาลมีความรับผิดชอบระหว่างประเทศได้

2.2 ข้อเสนอแนะในสัญญาระหว่างส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจและบริษัทเอกชนต่างประเทศ

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสัญญาที่นำกฎหมายภายในมาบังคับใช้ในสัญญา

สัญญาระหว่างส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจไทยกับบริษัทเอกชนต่างประเทศที่อยู่ในบังคับของกฎหมายภายใน ดังเช่นสัญญาเกี่ยวกับการจัดซื้อ การว่าจ้าง สัญญาเงินกู้ ในปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบในสัญญา ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะดังนี้คือ

ข้อตกลงต่าง ๆ ในสัญญา การให้ข้อตกลงต่าง ๆ ในสัญญาโดย
 ภาครัฐบาลแก่บริษัทเอกชนต่างประเทศ ควรจะคำนึงถึงความรับผิด (liability)
 จากข้อกำหนดหน้าที่ของคู่สัญญาภาครัฐบาลตามบทบัญญัติกฎหมายภายในที่นำมาบังคับใช้ใน
 สัญญาเพราะสัญญาเหล่านี้ความรับผิดชอบในสัญญาจะเป็นไปตามบทบัญญัติกฎหมายภายในที่
 นำมาบังคับใช้ในสัญญา ตัวอย่างเช่น สัญญาเงินกู้ซึ่งเป็นการทำสัญญาโดยมีวัตถุประสงค์ทาง
 การเงินในกรณีใดกรณีหนึ่งโดยเฉพาะ ข้อกำหนดต่าง ๆ ในสัญญา ดังเช่นข้อตกลงเกี่ยวกับการ
 การชำระเงินคืน (เงินต้นและดอกเบี้ย) คำรับรองที่ผู้กู้จะต้องกระทำ (representations
 and warranties) คำมั่นที่จะปฏิบัติ (covenants) กรณีใดบ้างที่ถือว่าผิดสัญญา
 (Events of Default)⁽¹⁾ เหล่านี้เป็นข้อตกลงในสัญญาที่จะก่อให้เกิดความรับผิดชอบ
 ในสัญญาจากการไม่ปฏิบัติตามสัญญาได้ทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้การให้ข้อตกลงดังกล่าวแก่ธนาคาร
 พาณิชย์ในต่างประเทศ คู่สัญญาภาครัฐบาลจึงต้องคำนึงถึงความรับผิดในกรณีที่มีการไม่ปฏิบัติ
 ตามสัญญาเงินกู้ตามบทบัญญัติกฎหมายที่คู่สัญญาเลือกนำมาบังคับใช้ในสัญญาว่าจะมีผลเสียหาย
 ต่อคู่สัญญาภาครัฐบาลอย่างไร

การให้ข้อตกลงต่าง ๆ ในสัญญาควรจะเป็นการให้ข้อตกลงที่มีการยึดหยุ่นได้
 และคู่สัญญามีโอกาสที่จะมีการทำความตกลงใหม่ ในการชำระคืนเกี่ยวกับเงินต้นโดยมีเงื่อนไข
 ที่กำหนดโดยคู่สัญญาโดยคำนึงถึงภาวะการณ์ที่อาจจะเปลี่ยนแปลงไปในวัน เวลาภายภาคหน้า

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม

จากการศึกษาปัญหาความรับผิดชอบในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม

¹กรณีใดบ้างที่ถือว่าผิดสัญญา (Events of default) จะครอบคลุมถึง
 ภาวะการณ์ต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. ผู้กู้ไม่ชำระคืนซึ่งเงินต้นและดอกเบี้ยตามที่ตกลงไว้ในสัญญาเงินกู้เมื่อถึง
 กำหนดชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ย

2. คำรับรองที่ผู้กู้จะต้องกระทำ (Representations and Warranties)
 โดยผู้กู้ในสัญญาเงินกู้หรือเอกสารอื่นใดในสัญญาเงินกู้เป็นความเท็จหรือทำให้เกิดการเข้าใจผิด

3. การเปลี่ยนแปลงในทางสาระทางการเงินของผู้กู้ซึ่งมีผลทำให้ภาวะทางการเงิน
 ของผู้กู้เปลี่ยนแปลงไปในทางตรงข้าม

ผู้เขียนมีข้อคิดเห็นเกี่ยวกับข้อกำหนดต่าง ๆ ในสัญญาดังนี้คือ

1. ข้อกำหนด 12 (1) การเคารพต่อข้อกำหนดชั้นมูลฐาน ซึ่งเป็นข้อตกลงในสัญญาที่มีผลเป็นการจำกัดการใช้อำนาจในฐานะรัฐอธิปไตยที่จะนำทบัญญัติกฎหมายภายในของรัฐที่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาบังคับใช้กับบริษัทต่างประเศนั้น เนื่องจากการวินิจฉัยโดยอนุญาโตตุลาการในกรณีพิพาทจากสัญญาสัมปทานที่ผ่านมา ข้อกำหนดเช่นนั้นนอกจากจะถือเป็นข้อกำหนดที่ให้ความมั่นคงแก่สิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาฝ่ายเอกชนต่างประเศแล้วยังเป็นข้อผูกพันในสัญญาที่มีอำนาจบังคับโดยหลักกฎหมายระหว่างประเทศด้วยเหตุนี้การไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดเช่นนี้ย่อมนำมาซึ่งความรับผิดชอบในสัญญาตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ จึงควรมีการพิจารณาว่าข้อกำหนด 12 (1) นี้สมควรจะยังคงมีอยู่ในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมหรือไม่ หรือ ถ้าหากมีความจำเป็นที่จะต้องมีข้อกำหนดดังกล่าวในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม ควรจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อกำหนด 12 (1) นี้อย่างไร เพื่อมิให้ความรับผิดชอบในสัญญาจากการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด 12 (1) นี้ ถือเป็นความรับผิดชอบในระหว่างประเทศ

สำหรับข้อกำหนด 12 (1) นี้ถือได้ว่าเป็นข้อกำหนดที่ให้ความมั่นคงแก่ประโยชน์ สิทธิและหน้าที่ของบริษัทต่างชาติจากการที่คู่สัญญาฝ่ายรัฐจะใช้อำนาจในฐานะรัฐอธิปไตยตราบทบัญญัติกฎหมายอันมีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงข้อตกลงในสัญญาเกี่ยวกับประโยชน์ สิทธิ และหน้าที่ของผู้รับสัมปทานได้ ดังนั้นการที่คู่สัญญาฝ่ายรัฐจะทำสัญญาสัมปทานกับบริษัทต่างประเศโดยปราศจากข้อกำหนดที่ให้ความมั่นคงเช่นนี้ บริษัทต่างประเศย่อมจะไม่มั่นใจที่จะทำการลงทุนในการประกอบกิจการปิโตรเลียมเป็นแน่ เพราะการประกอบกิจการปิโตรเลียมนั้นเป็นการลงทุนที่มีอัตราเสี่ยงสูงมากและใช้เงินทุนมหาศาล ถ้าบริษัทต่างชาติจะต้องทำสัญญาโดยไม่มี ความมั่นใจต่อความมั่นคงของสัญญาหรือเป็นการทำสัญญาที่สัญญาจะมีผลผูกมัดก็แต่เฉพาะคู่สัญญาฝ่ายบริษัทต่างชาติเท่านั้น ย่อมเป็นการทำสัญญาที่ไม่อาจเป็นที่ยอมรับได้ ด้วยเหตุนี้ข้อกำหนด 12 (1) นี้จึงยังคงจะต้องกำหนดไว้ในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม เพื่อเป็นการให้ความมั่นใจแก่บริษัทต่างประเศว่า สัญญาสัมปทานปิโตรเลียมจะไม่ถูกเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขโดยการใช้อำนาจของรัฐฝ่ายเดียว

ด้วยเหตุนี้ในกรณีข้อกำหนด 12 (1) นี้ ผู้เขียนจึงขอเสนอว่า ข้อกำหนดดังกล่าวยังคงจะต้องกำหนดไว้ในสัญญา เพียงแต่อาจจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง

ข้อตกลงบางประการในข้อกำหนด 12 (1) นี้ เพื่อให้คู่สัญญาฝ่ายรัฐมีโอกาสที่จะขอแก้ไข ข้อตกลงใดที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐบาลไทยในการที่จะปฏิบัติตามข้อตกลงเหล่านี้ ในภายภาคหน้า ดังเช่น การเพิ่มข้อกำหนดเกี่ยวกับการที่จะขอแก้ไขเกี่ยวกับการเสียค่า ภาคหลวง ภาษีเงินได้ของบริษัทต่างประเทศได้โดยมีเงื่อนไขจากการพิจารณาทั้งในค่าน กฎหมาย ภาวะการณ์ในทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง ถ้าหากว่าข้อตกลงเหล่านี้ในเวลาต่อมา จำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพื่อมิให้ข้อเสนอต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศไทย

2. ข้อกำหนด 12 (2) ซึ่งเป็นข้อตกลงที่ให้สิทธิแก่คู่สัญญาที่จะมีการทำความตกลงแก้ไขเปลี่ยนแปลงเกี่ยวประโยชน์ สิทธิ และหน้าที่ของผู้รับสัมปทานได้ ถ้าหากว่าเป็นไปตามภาวะการณ์ที่กำหนดไว้ในข้อ 12 (2) นี้ ข้อตกลงเช่นนี้จึงมีประโยชน์ แก่คู่สัญญาเป็นอย่างดีในการที่จะมีการทำความตกลงกันใหม่เกี่ยวกับประโยชน์ สิทธิ และหน้าที่ ของผู้รับสัมปทาน แต่อย่างไรก็ตามการที่จะขอทำความตกลงใหม่นั้นจะต้องเป็นความยินยอม ของคู่สัญญา ดังนั้นถ้าหากว่าคู่สัญญาฝ่ายบริษัทต่างประเทศไม่ยินยอมที่จะเข้าร่วมทำความตกลง แล้วคู่สัญญาฝ่ายรัฐก็ไม่มีอำนาจตามข้อกำหนดในสัญญาที่จะบังคับได้ จึงควรมีการเพิ่มเติม ข้อกำหนด 12 (2) ต่อไปอีกว่า ในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายเอกชนต่างประเทศไม่ยอมที่จะทำความ ตกลงใหม่จะต้องมีการเสนอข้อพิพาทนี้ให้อนุญาโตตุลาการวินิจฉัยชี้ขาดในปัญหานี้ โดยอาจจะ เป็นการกำหนดให้อนุญาโตตุลาการตามที่กำหนดไว้ในข้อ 13 ในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมเป็น ผู้วินิจฉัยชี้ขาด หรือ อนุญาโตตุลาการอื่นใดเป็นผู้ทำการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาดังกล่าว

3. ในกรณีที่คู่สัญญาภาครัฐบาลต้องการนำมามาตรการโอนเป็นของ รัฐมาบังคับใช้กับบริษัทเอกชนต่างประเทศนั้น การโอนเป็นของรัฐ (nationalization) นั้นจะเป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศอันเป็นที่ยอมรับกันอยู่ในปัจจุบัน ก็จะต้องเป็น การกระทำเพื่อมหาชนโดยไม่เป็นการเลือกปฏิบัติ และประกอบด้วยการชดเชยค่าทดแทน (compensation) แม้ว่าจะได้มีการโต้แย้งจากประเทศกำลังพัฒนาเกี่ยวกับเงื่อนไขของ การโอนเป็นของรัฐ (nationalization) ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าหลัก กฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่เกี่ยวกับการโอนเป็นของรัฐนั้นได้ถูกแทนที่โดยหลักการที่ปรากฏ ในมาตรา 2 (1) ของกฎบัตรว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ในทางเศรษฐกิจของรัฐ (Charter of Economic Rights and Duties of States) ก็ตามแต่ในปัจจุบันนี้จากการวินิจฉัยกรณี

พิพาทจากสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมที่ผ่านมา มติของสหประชาชาติดังกล่าวยังไม่เป็นที่ยอมรับ จากอนุญาโตตุลาการ หรือ จากทางปฏิบัติของประเทศพัฒนาแล้ว มติดังกล่าวในขณะนี้อาจจะมีฐานะเป็น *de lege ferenda* ทั้งนี้ถ้าหากคู่สัญญาภาคีรัฐบาลจะทำการโอนเป็นของรัฐโดยหลักการที่ปรากฏในมติ 3281 (XXIX) การโอนเป็นของรัฐโดยหลักการตามมติ 3281 ถือเป็นมาตรการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายระหว่างประเทศในขณะนี้

สำหรับการคำนวณการชดเชยค่าทดแทนให้กับบริษัทต่างประเทศจากการโอนเป็นของรัฐในขณะนี้ ถ้ารัฐบาลไทยจะทำการโอนเป็นของรัฐ การชดเชยค่าทดแทนจะอยู่ในรูปแบบการชดเชยค่าทดแทนที่ฉับพลัน พอเพียง และบังเกิดผลจริงจัง เพราะเนื่องจากประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญาหรือความตกลงเกี่ยวกับการคุ้มครองการลงทุนกับต่างประเทศ ดังเช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ ญี่ปุ่น ฯลฯ สนธิสัญญาเหล่านี้ยังคงกำหนดการคำนวณค่าทดแทนในรูปแบบที่เริ่มอยู่ พันธกรณีระหว่างประเทศเช่นนี้จะมีผลทำให้ในกรณีที่รัฐบาลไทยจะทำการโอนเป็นของรัฐ การชดเชยค่าทดแทนจะยังคงอยู่ในรูปการชดเชยค่าทดแทนโดยฉับพลัน พอเพียง และบังเกิดผลจริงจัง ทั้งนี้ปัญหาการชดเชยค่าทดแทนจากการโอนเป็นของรัฐควรจะได้มีการพิจารณาจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องว่าควรจะเป็นอยู่ในรูปแบบใด เพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศไทยจากการนำมาตราการโอนเป็นของรัฐมาบังคับใช้ เพราะการชดเชยค่าทดแทนในรูปแบบที่ฉับพลัน พอเพียง และบังเกิดผลจริงจังนั้น ในกรณีที่การโอนเป็นของรัฐเป็นการผิดสัญญาสัมปทานแล้ว การชดเชยค่าทดแทนจะมีจำนวนมหาศาลซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศไทยได้

4. พันธกรณีระหว่างประเทศจากสนธิสัญญา (Treaty) หรือ ความตกลง (Agreement) ที่ประเทศไทยได้กระทำไว้กับต่างประเทศเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนนั้น ควรจะได้มีการพิจารณาว่าพันธกรณีเหล่านี้จะมีผลทำให้คู่สัญญาภาคีรัฐบาลมีความรับผิดชอบระหว่างประเทศจากการไม่ปฏิบัติตามสัญญาได้หรือไม่ โดยเนื่องจากสนธิสัญญาหรือความตกลงเกี่ยวกับการคุ้มครองและส่งเสริมการลงทุนมีผลเป็น *umbrella agreements* แก่ข้อกำหนดเกี่ยวกับประโยชน์ สิทธิ และหน้าที่ของบริษัทต่างประเทศคู่สัญญาในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม ทั้งนี้ในกรณีที่มีการทำสนธิสัญญาหรือความตกลงเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนจึงควรมีการพิจารณาถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากพันธกรณีต่าง ๆ ในสนธิสัญญาของรัฐบาลไทยด้วย